

PRIKAZI / *REVIEWS*

Poslat ću ti što ti srce bude htjelo

Iva Pleše, *Pismo, poruka, mejl: etnografija korespondencije*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 2014., 277 str.

U Zagrebu je u lipnju 2014. godine pri izdanju Instituta za etnologiju i folkloristiku izdana knjiga *Pismo, poruka, mejl: etnografija korespondencije* autorice Ive Pleše. Etnografski neobična tema progovara o problemima i značajkama korespondencije od pojave interneta. Koliko se komunikacija promijenila, a uolikoj je mjeri prenijela prethodna znanja u novi sustav sporazumijevanja pitanja su koja ova knjiga istražuje.

U prvom, uvodnom poglavlju „Dedte ovamo koju babu! A ti, babo, sada pripovjedaj!“ autorica zanimljivim primjerima iz etnografske prakse navodi važnost kazivača, ali i njihovu udaljenost od pojma pisanja koji se ipak vezuje uz samog etnografa, odnosno zapisivača. Autorica navodi razliku između etnografskih subjekata koji su promatrani i subjekata koji informiraju koristeći se engleskim terminima *informants* i *natives*. U počecima hrvatske etnologije običavalo se pismene sudionike proučavane kulture poticati na zapisivanje te oni na taj način postaju i kazivači i zapisivači, tj. „kazivači koji pišu“. Pisanje tako postaje tema etnografskih istraživanja koja se ponajprije temelje na fenomenu pisanja u svakodnevnom životu i odnose se na sveukupno pisanje „običnih ljudi“. Autorica među brojnim oblicima pismenih izražaja običnih ljudi izdvaja pismo koje u etnologiji ima djelomičnu važnost zbog korespondencije autora. Ipak, autorica naglašava kako predmet njezina zanimanja „nije povijesni dokument, izvor podataka i građe“. Pismo koje autoricu zanima jest elektroničko pismo kao sredstvo moderne korespondencije, ali i ono „klasično“ papirnato pismo i njihovo ispreplitanje u osnovnom etnološkom pitanju: „Zašto pišemo?“

Uvodni tekst, kojim autorica nudi okvire, ishodišta i obrise svog istraživanja postavlja pismo u središnji prostor njezina zanimanja, najavljuju elektroničku korespondenciju kao glavnu odrednicu kretanja teksta, ali opisuju i povijesne okolnosti dolaska interneta na hrvatsko tlo ispričano osobnim iskustvima i sjećanjima same autorice. Zanimljivo je da u tom trenutku ona postaje kazivač koji piše, što će se nastaviti i tijekom daljnjeg teksta jer je građa *mejlova* dio autoričina korpusa te je ona jedan od korespondenata koji promišlja o *mejl*u i pokušava ga definirati i objasniti kao nešto (što je nekoć bilo) novo i buduće.

U poglavlju „Daleko je onaj ko me voli“ pismo se promatra kao sredstvo komunikacije onih koji su međusobno udaljeni. Ipak, ta udaljenost ne odnosi se nužno na kilometarsku udaljenost te autorica uvodi blizinu u suodnos definiranja pisanja pisama. U antitezu tim pojmovima stavlja elektroničku poštu i njezino nepoznavanje oprjeke blizu/daleko. Navodeći razlike između klasične i elektroničke korespondencije autorica napominje i adresu kao važan diferencijacijski faktor dvaju načina komuniciranja. Jedna od nesumnjivih prednosti elektroničke pošte, svima nama znana, jest brzina kojom se komunikacija putem nje može odvijati i koja omogućuje podjelu informacija, doživljaja, fotografija i lokacija, trenutačno i jednim klikom. Klasična pisma vremenski su podređena kilometrima te je zato komunikacija ponekad otežana, što autorica i potvrđuje primjerima pisama hrvatskih i svjetskih književnika koji su, već naučeni, uzimali vrijeme u obzir kao jedan od faktora svog pisanja, sadržaja pisma i korespondencije općenito.

Premda je danas pisanje *mejlova* postalo svakodnevnica, na temelju primjera svojih korespondentica autorica navodi kako je prije udaljenost od doma bio važan poticaj za elektroničku komunikaciju. Na taj način, autorica elektroničku poruku približava pojmu pisma (kao već navedenom sredstvu komuniciranja u odsutnosti).

Treće poglavlje: „Pomislih danas kako bi vrijedilo čuvati ovu posticu jednako kao i onu nekadasnju“, ponajviše se bavi emocionalnom komponentom klasičnog pisma koja se odnosi na njegovu materijalnost i zamišljenu prisutnost samog autora u materijalnoj komponenti (držanja) pisma. Upravo zbog toga, čuvanje pisama jest sasvim uobičajena praksa, dok je čuvanje elektroničke pošte vrlo neobično, čemu mi je najbolji dokaz vlastito čuđenje na autoričino arhiviranje elektroničkih poruka i moje shvaćanje toga nečim neuobičajenim. Sama brzina elektroničke poruke utječe na to da ju shvaćamo kao nebitnu, navodi autorica. Ipak, ovo poglavlje svjedoči primjerima čuvanja i nečuvanja elektroničkih poruka, jednako kao i pisama te se bavi problematikom koja odgovara zašto i kako čuvati pisma, navodeći i razliku između čuvanja elektroničkih i klasičnih pisama. Na samom početku poglavlja, autorica definira *mejl* u odnosu na pojam poruke i pisma te navodi glavna obilježja standardnog *mejla*. Valja napomenuti da ovo poglavlje spominje i nostalgичnost izazvanu polaganim odumiranjem pisanja klasičnog pisma s papirom, olovkom i kuvertom te propituje proces oblikovanja misli i njihova pretakanja u klasičnoj i elektroničkoj korespondenciji.

Dijalogičnost pisma, odnos prema primatelju i njegova uloga u samom nastanku teksta pisma središnje su točke zanimanja poglavlja „Razumijem da

je Jan Hus pisao pisma u nebo i da ljudi ponekad pišu sami sebi“. Koliko pri samom pisanju pošiljatelj ili autor prilagođava svoj tekst recipijentu, jesu li pisma samostalne cjeline odvojive od adresata, piše li se pismo nužno za drugoga pitanja su na koja odgovara ovo poglavlje. Kao što sam naslov poglavlja i govori, pisma ponekad funkcioniraju kao samostalne cjeline odvojive od svojih replika te na taj način dovode u pitanje dijalogičnost i korespondencijski odnos. Upravo zbog toga pisma ponekad podsjećaju na dnevničke zapise te se takav način pisanja opisuje u ovome poglavlju. U odjeljku „Pismo/dnevnik s terena“ autorica navodi primjere terenskih pisama u okrilju etnografskih istraživanja. Nadalje razlikuje „terenska pisma“ i „pisma s terena“ koja čine značajnu sadržajnu razliku u izvještavanju etnografa s dalekih lokacija, a pri potkrjepi te tipologije navodi opise pisama poznate svjetske antropologinje Margaret Mead.

Zadnje poglavlje „Valjda sam vidjela kako drugi pišu“ posvećeno je jeziku i stilu elektroničkih poruka i pisama. Kao glavnu jezično-stilsku komponentu elektroničke korespondencije autorica navodi „razgovornost“, tj. sličnost razgovornom funkcionalnom stilu. Formule uvodnih i zaključnih obraćanja ukazuju na konvencionalnost koja upućuje na stvaranje određene mehanike i kodeksa *mejla*. Na to ne upućuju samo određeni obrasci početnih i završnih rečenica, već i sam jezik, struktura i stil pisanja. Kao jedna od važnih značajki mejlova koju navodi autorica jest i „svjesna nepažnja“ koja se odnosi na pravopisne pogreške mejla koje namjerno nisu ispravljene. Te pogreške predstavljaju konvencionalno-nekonvencionalni stilistički segment mejla te ga autorica navodi kao „jezičnu igru“, tj. slobodu izražavanja koju mejl svojom neposrednošću pruža.

Vrlo prigodno, autorica zaključuje svoja razmišljanja *post scriptumom* (te zahvaljuje *postscript scriptumom*) u kojemu tekst zaokružuje mišlju o važnosti pisane korespondencije za kulturno i društveno življenje.

Premda autorica Iva Pleše u jednom dijelu zadnjeg poglavlja navodi da ne zna postoji li uopće jezik elektroničke poruke, ova knjiga pomoći će u njegovu budućem definiranju (ako se takvo što dogodi) i to ne samo na jezičnoj razini, već i na kulturološkoj i povijesnoj platformi određenja pisane korespondencije koja se u svjetlu informacijskog napretka izuzetno promijenila, ali je ukazala i na jednu vrlo važnu nepromjenjivost. Bez obzira na to na koji se način pisana korespondencija izvodila, ljudi su uvijek imali potrebu nekome pisati.

Izabela PLEŠA